

УДК 37.091.313 : 355.38

В.М. Гречка, М.В. Мельник
м. Вінниця, Україна**МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
З КЕРІВНИКАМИ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій визначається тим, що рівень національної безпеки не може бути достатнім, якщо в загальнодержавному масштабі не буде вирішено завдання захисту населення, об'єктів економіки, національного надбання від надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру.

Наразі час цей напрямок державної політики регулюється Кодексом цивільного захисту України, в якому визначені відносини пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначаються повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

Цим законодавчим актом дається визначення, що цивільний захист — є функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Якісно організоване управління у сфері цивільного захисту — це, перш за все, вирішення проблеми професіоналізму фахівців та компетентності керівних кадрів органів виконавчої влади та адміністративного управління, які відповідно до своїх повноважень організують діяльність із забезпечення безпеки населення та сталості функціонування об'єктів економіки і соціальної інфраструктури, запровадження якісної адаптованої до національної освіти системи навчання керівних кадрів, розглядається в державі як одне з першочергових завдань сучасних систем протидії надзвичайним ситуаціям техногенного, природного, соціального та воєнного характеру.

Значна увага у кодексі приділяється організації навчання керівного складу, діяльність якого пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, підготовкою органів управління цивільного захисту.

Порядок проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту та порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту конкретизується підзаконними актами — Постановами Кабінету Міністрів від 26 червня 2013 року № 443 та 444.

Основними завданнями з підготовки органів управління цивільного захисту є:

- поглиблення теоретичних знань, набуття практичних умінь і відпрацювання практичних навичок, необхідних для проведення заходів з цивільного захисту;
- відпрацювання злагодженості дій органів управління та сил цивільного захисту під час проведення заходів з цивільного захисту;
- проведення оцінки стану готовності органів управління та сил цивільного захисту до дій, спрямованих на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації;
- навчання керівного складу та фахівців органів управління та сил цивільного захисту з питань застосування сучасних засобів зв'язку і автоматизації управління, спеціальної техніки, обладнання та інструментів;
- впровадження в практику передового досвіду з підготовки органів управління та сил цивільного захисту.

Однією із форм підготовки органів управління цивільного захисту є функціональне навчання.

Функціональне навчання є міжгалузєвою системою удосконалення керівних кадрів і фахівців, на яких поширюється дія законів у сфері цивільного захисту, яка забезпечує набуття особою здатності компетентно виконувати додаткові завдання, в межах штатної посади, спрямовані на запобігання та ліквідацію надзвичайних ситуацій у мирний час і в особливий період, а також обов'язки у складі позаштатних органів управління, служб та формувань, утворених органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, у межах єдиної державної системи цивільного захисту.

Функціональне навчання, як постійно діюча ланка в національній системі безперервної освіти, виступає одним із засобів регулювання безпеки у надзвичайних ситуаціях та забезпечення готовності територіальних і функціональних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту до реагування на них та ліквідації їх наслідків.

Функціональне навчання керівних кадрів і фахівців проводиться для потреб місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій територіальними навчально-методичними центрами єдиної державної системи цивільного захисту, що функціонують як суб'єкти освітньої діяльності Мережі навчально-методичних установ Інституту державного управління у сфері цивільного захисту.

Навчальний процес з функціонального навчання — це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію функціонального навчання на підставі державних стандартів освіти, а також вимог до функціональної програми навчання у сфері цивільного захисту категорії осіб керівного складу цивільного захисту.

Розуміння того факту, що для країни ступінь її економічного та технологічного розвитку, добробут суспільства та благополуччя громадян пропорційні рівню знань, умінь та кваліфікації її активного населення і в першу чергу керівних кадрів здатних виконувати додаткові завдання та обов'язки у сфері цивільного захисту значно піднесло попит на якість функціонального навчання, яке здійснюється в перший рік призначення на посаду і в подальшому — не рідше одного разу на 3-5 років, за очною формою з відривом від виробництва, із збереженням заробітної плати.

Тривалість навчання за функціональною програмою становить 72 години, тобто більше тижня. Керівні кадри і фахівці місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та керівники підприємств, установ і організацій, на яких поширюється дія законів у сфері цивільного захисту, як на посадових осіб єдиної державної системи цивільного захисту відірвані від виконання своїх безпосередніх посадових обов'язків.

Виходячи з цього, потребує серйозного удосконалення організація навчального процесу, впровадження інноваційних технологій з метою покращення та скорочення терміну функціонального навчання. Це можливо, як варіант, за умови широкого впровадження в освіту дистанційного навчання.

Дистанційне навчання в системі функціонального навчання підвищує комп'ютерну грамотність працівників освіти, сприяє підвищенню кількості користувачів глобальної мережі Інтернет та використанню її інформаційних ресурсів для навчання. Дистанційне навчання позитивно впливає на традиційні форми та методи післядипломної освіти, поліпшує її якісні та кількісні показники, переводить систему на більш високий рівень розвитку.

При проектуванні будь-якої педагогічної технології, в тому числі і дистанційного навчання, обов'язковим є облік закономірностей навчання та основних принципів дидактики. Водночас з урахуванням специфіки дистанційного навчання при його проектуванні доцільно використовувати і власні принципи, до яких, належать такі:

— Принцип пріоритетності психолого-педагогічних, соціальних та санітарно-гігієнічних підходів до всіх аспектів дистанційного навчання. Практично цей принцип свідчить, що застосовані в дистанційному навчанні інформаційні, телекомунікаційні та інші технології

повинні відповідати дидактичним моделям навчання, враховувати психологію соціальної особистості та гарантувати відсутність шкоди її здоров'ю.

- Принцип модульного підходу до відбору та конструювання змісту дистанційного навчання, його програмно-методичного забезпечення та організації навчального процесу. Обґрунтованість застосування цього принципу в дистанційному навчанні виходить з низки положень концепцій навчання, теорії модульного навчання тощо.

- Принцип максимально можливої інтеграції змісту дистанційного навчання. Доцільність такого підходу обумовлюється об'єктивною необхідністю формування у свідомості слухачів цілісних уявлень про світ, системною природою знань тощо. Відмова від предметних навчальних планів на користь інтегрованих — завдання не тільки дистанційного навчання, але й освіти в цілому.

- Принцип формування інформаційного середовища (Web — середовища) відповідно до цілей, завдань та моделей дистанційного навчання. Даний принцип не відкидає можливості свободи пошуку та вибору інформації слухачів, але водночас припускає наявність в освітньому просторі спеціалізованих Web-сайтів.

- Принцип підготовленості особистості до дистанційного навчання (принцип стартового рівня). Для ефективного дистанційного навчання необхідні не тільки відповідні технології та засоби їх забезпечення, але й особистість з достатньою сильною мотивацією до навчання, що володіє певним обсягом і рівнем знань, умінь і навичок. Останнє, в першу чергу, стосується вмінь та навичок до самостійної роботи, володіння комп'ютерною та оргтехнікою, засобами зв'язку тощо.

- Принцип активного зворотного зв'язку. Технологія дистанційного навчання повинна передбачати наявність спілкування поміж викладачем і суб'єктом навчання, а також між різними суб'єктами навчання. Контакти поміж суб'єктами першої групи здійснюються як за ініціативою викладача (за планом, графіком), так і самого суб'єкта навчання (якщо необхідності). Важливо, щоб зворотний зв'язок був змістовним, регулярним, оперативним та якісним (технологічно). Способи реалізації контактів можуть бути різними: особисті зустрічі, використання каналів зв'язку (звичайна та електронна пошти, телефон, факс тощо), зустрічі в Інтернеті та ін.

Для організації дистанційного навчання в системі післядипломної освіти державної служби з надзвичайних ситуацій України у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності областей найбільш прийнятна мережева та змішана технологія дистанційного навчання.

Мережева технологія дистанційного навчання на тепер день є педагогічною технологією високого класу та рівня, її основним принципом є застосування у навчанні телекомунікаційних мереж, у тому числі й Інтернет, у найсучасніших інформаційних технологій подання, відображення, корекції, оновлення та зберігання навчальної інформації. На думку деяких авторів мережева технологія дистанційного навчання — це основна педагогічна технологія освіти ХХІ століття. Мережева технологія дистанційного навчання володіє великими потенційними можливостями, але її реальне впровадження у навчання вимагає значних організаційних зусиль, відповідних інтелектуальних ресурсів, матеріально-технічного та фінансового забезпечення.

Змішані технології дистанційного навчання передбачають обґрунтоване та органічне поєднання елементів різних технологій в єдине ціле. Застосування у навчанні змішаних технологій можна розглядати як етап переходу від технологій нижчого порядку до вищого. Будь-яка технологія дистанційного навчання вимагає якісного сертифікованого відповідно до державних стандартів освіти дидактичного забезпечення.

Під дидактичним забезпеченням ми розуміємо комплекс взаємопов'язаних дидактичних цілей і завдань освіти та виховання різноманітних видів змістовної навчальної інформації на різних носіях, розроблених з урахуванням вимог педагогіки, психології, валеології, інформатики та інших наук, та використаний для дистанційного навчання.

Структура дидактичного забезпечення дистанційного навчання може бути представлена у вигляді трьох блоків: інформаційно-змістовного; контрольно-комунікативного; корекційно-

узагальнюючого.

Інформаційно-змістовний блок містить:

- Загальні відомості про курс, що вивчається;
- Робочу програму;
- Календарний план вивчення дистанційного курсу;
- Навчально-тематичний план;
- Опорний конспект лекцій;
- Методичні рекомендації слухачам щодо організації самостійної роботи та виконання атестаційних робіт;
- Методичні рекомендації педагогам (тьюторам) щодо організації занять;
- Методичні рекомендації користувачам щодо роботи на комп'ютерах та з телекомунікаційними мережами;
- Індивідуальні завдання;
- Практичні завдання;
- Тестові завдання для перевірки знань;
- Глосарій;
- Список рекомендованої літератури.
- Вимоги до технічного оформлення навчально-методичних матеріалів;
- Електронні адреси слухачів.

Цей блок забезпечує виконання організаційної та навчаючої функцій дистанційного навчання. Інформація в цьому блоці може бути представлена на різних носіях, у т.ч. і у вигляді програмного забезпечення.

Контрольно-комунікативний блок містить:

- тести різного призначення та виду;
- запитання до заліків та іспитів; критерії оцінювання;
- графіки консультацій та зустрічей з викладачем (тьютором) у тому числі з використанням-телекомунікаційних мереж.

Цей блок забезпечує виконання навчаючої, контролюючої, комунікативної, організаційної, рефлексивної функцій дистанційного навчання. До того ж, він дозволяє встановити оптимальний зворотний зв'язок між учасниками дистанційного навчання.

Корекційно-узагальнюючий блок призначений для педагогічного моніторингу процесу дистанційного навчання.

До нього входять:

- підсумкові результати навчальної роботи слухача;
- результати діагностики навчально-пізнавальної діяльності;
- аналіз результатів різних видів контролю.

На основі цього блоку формується база даних на кожного слухача, доступ до якої мають адміністрація навчального закладу та викладачі (тьютори). Цей блок забезпечує виконання коригуючої, прогнозуючої, організаційної та ін. функцій навчання.

Створення навчально-методичних комплексів дистанційного навчання може здійснюватися такими шляхами:

- творчими колективами навчального закладу з організуючою та координуючою роллю власного центру дистанційного навчання;
- за рахунок використання різного виду навчальної інформації, яка є у телекомунікаційних мережах різного рівня.

Вибір шляхів створення навчально-методичних комплексів залежить від можливостей навчального закладу.

Практика свідчить, що перший шлях проектування та створення дидактичного забезпечення більш раціональний, оскільки розробкою займаються викладачі, які викладають відповідні курси та знають усі їх тонкощі. До того ж у процесі створення дидактичного

забезпечення викладачі оволодівають технологією дистанційного навчання і стають кваліфікованими тьюторами.

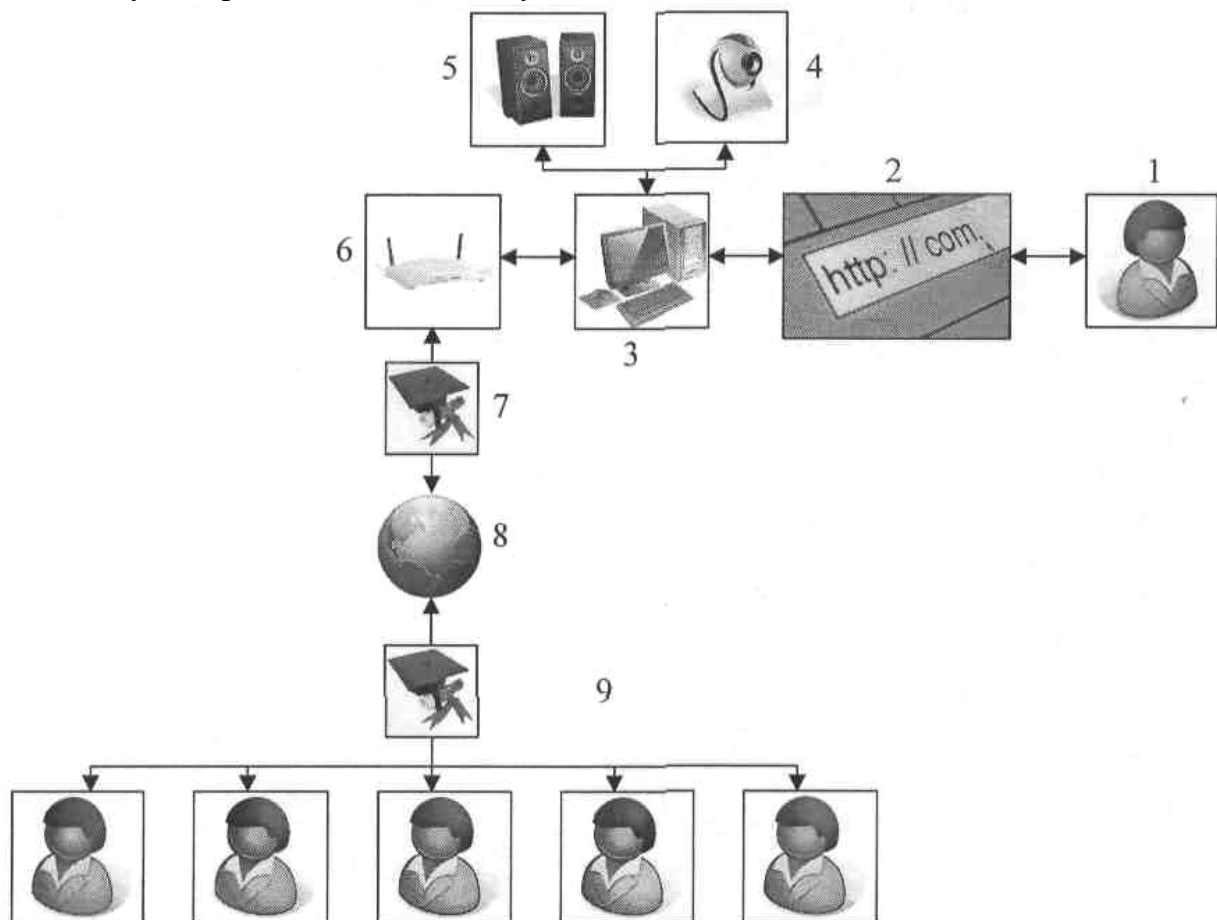
Дидактичне забезпечення дистанційного навчання включає і формування освітнього Web-середовища.

Процес проектування створення та застосування дидактичного забезпечення дистанційного навчання повинен відповідати вимогам системності, варіативності, наступності, порівняльності, гнучкості, еволюційності, поліфункціональності.

Обґрунтоване представлення дистанційної освіти і дистанційного навчання як самостійних змістовних понять розширює можливості функціонального навчання. Дистанційна освіта володіє порівняно з традиційною низкою таких переваг, як особистісна орієнтованість, масовість за умови індивідуального підходу, економічність, сучасність тощо. Вона не є антагоністичною по відношенню до традиційної освіти і позитивно впливає на неї за рахунок упровадження в освіту модульних підходів, комп'ютерних інформаційних та телекомунікаційних технологій. Дистанційна освіта виступає у ролі однієї з рушійних сил подальшого розвитку вітчизняної освіти.

Дистанційне навчання як прогресивна педагогічна технологія є центральною ланкою дистанційної освіти. Основою дистанційного навчання є контрольоване та якісне забезпечення (нормативне, дидактичне, методичне та ін.) самостійної роботи під керівництвом викладача (тьютора). Ця технологія передбачає широке застосування у навчанні сучасних носіїв інформації, комп'ютерних та інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, в тому числі й Інтернету.

Структурно-логічна схема організації системи дистанційного навчання в навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області

1 — викладач; 2 — програмний інтерфейс; 3 — персональний комп'ютер; 4 — веб-камера; 5 — колонки; 6 — модем; 7 — система дистанційної освіти; 8 — глобальна мережа Internet; 9 — слухачі.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України №5403 від 02.10.2012 року.
2. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. ПКМУ №444 від 26.06.2013 року.
3. Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту. ПКМУ №443 від 26.06.2013 року.
4. Порядок проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту. ПКМУ №819 від 23.10.2013 року.
5. Осипенко С.І., Селіонов С.Є. Управління заходами цивільного захисту як основна складова змісту освіти, з наряду основи БЖД для підготовки фахівців «// «Безпека життєдіяльності. — 2005 — С. 5.
6. Рева Г.В. Методологічні основи теорії і практики захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. 4.2 Запобігання надзвичайних ситуацій. Київ. «Чорнобильінтерінформ» С. 6-30.
7. Романовський А.Г. Основы теории управления социальными системами: Учебное пособие. — Харьков: НТУ «ХПИ», 2001 — 196 с.
8. Попередження надзвичайних ситуацій //Дискусійно-оглядовий збірник статей США-Україна. — Київ, 1997.- 207с.
9. Нижник Н.Р. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: Моногр. — К.: Вид-во УАДУ, 1997. -448с
10. Атаманчук Г.В. Теорія державного управління: Курс лекцій. — М.: Юрид. літ., 1997.-400с.

Стаття розкриває питання удосконалення системи підготовки керівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з використання сучасних технологій навчання з метою мінімального відриву їх від виконання своїх безпосередніх обов'язків на своїх робочих місцях, та залученням до виконання практичних завдань з організації цивільного захисту населення і територій керівників структурних підрозділів. Надається алгоритм роботи з організації впровадження дистанційного навчання в мережі обласних навчально — методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності на території України.

Ключові слова: дистанційне навчання; навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності; органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; технологія дистанційного навчання; функціональне навчання; цивільний захист;

Данная статья раскрывает вопросы совершенствования системы подготовки руководителей органов исполнительной власти, органов местного самоуправления по использованию современных технологий обучения с целью минимального отрыва их от выполнения своих непосредственных обязанностей на своих рабочих местах, и привлечением к выполнению практических задач по организации гражданской защиты населения и территорий руководителей структурных подразделений. Предоставляется алгоритм работы по организации внедрения дистанционного обучения в сети областных учебно-методических центров гражданской защиты и безопасности жизнедеятельности на территории Украины.

Ключевые слова: гражданская защита; дистанционное обучение; технология дистанционного обучения; учебно-методический центр гражданской защиты и безопасности жизнедеятельности; функциональное обучения; органы исполнительной власти; органы местного самоуправления.

This article reveals the improvement of training of heads of executive authorities, local self-government with the use of modern technology training to their minimum separation from their primary responsibilities in the workplace, and bringing to perform practical tasks of protecting the population and territories unit managers. Available algorithm with implementation of e-learning in the network of regional educational-methodical center of civil protection and life safety in Ukraine.

Keywords: Civil Protection; distance learning; distance learning technology; educational-methodical center of civil protection and life safety; functional training; executive bodies; Local governments.